

TOEN DE SCHUIT LAG INGEVROREN

DOOR
H TE MERWE

NV. W. D. MEINEMA . DELFT ■

. . . . Hij lag op z'n buik, bij de benen vastgehouden door werklui (zie blz. 21).

TOEN DE SCHUIT LAG INGEVROREN

DOOR

H. TE MERWE

ILLUSTRATIES VAN HENK POEDER

Tiende druk

NAAMLOZE VENNOOTSCHAP W. D. MEINEMA — DELFT

INHOUD.

I. In de avond	5
II. In Linteloo	11
III. De ijsbreker	19
IV. De stad	26
V. „Wijk van het kwade”	32
VI. „Kameraads”	39
VII. Delft	48
VIII. Bevredigd	56

Voorovergebogen in de zeel sjokte Jelle Tjakkens langs het hard bevroren jaagpad.

I. **In de avond . . .**

Voorovergebogen in de zeel sjokte Jelle Tjakkens langs het hard-bevroren jaagpad — aan de sterke lijn trok hij de volgeladen turfpraam door het dichtvriezende kanaal.

Hij was moe — hij hing compleet in de zeel . . . maar met taaie volharding bleef hij trekken. Z'n hijgende adem werd tot wolkjes, zodra ze in de koude lucht kwam — hij voelde zich warm en bezweet, alleen z'n handen waren koud . . .

Hij verlangde naar het donker — dan was het vanzelf afgelopen met z'n gezeul, dan kòn je niet meer verder

Zolang het kòn, móést het Want de strenge vorst, die plotseling was ingevallen, bedreigde hen met invriezen

Stel je voor — hun turfschuit vastgevroren ergens midden in de wijde, verlaten landen!

Zacht-krakend schoof de voorsteven van het schip door het dunne ijsvlies, dat zich al begon te vormen.

Jelle keek op — in de verte, vaag in de schemer, die reeds viel, doemden torens op. „Linteloo,” mompelde hij

Als ze zover maar konden komen.

Achter zich hoorde hij Houwkien roepen, z'n zuster, die het roer hield. Haar stem klonk helder door de stille vrieslucht.

„Vader kon onder de hand weeròm zijn, niet Jelle?”

„Ja” riep Jelle terug, zonder om te kijken.

Hij had al lang gehoopt, dat vader zou komen — om mee te helpen trekken.

Die was 'n uur of wat geleden met de fiets naar Linteloo gegaan, om 'n paar dingen in orde te brengen met de mensen, aan wie hij gewoonlijk turf leverde en met de eigenaar van de werf, waar de „Arbeid en Welvaart” meestal ligplaats had Als vader gauw kwam, mee hielp, wel, dan was het misschien mogelijk, die avond Linteloo nog te bereiken — anders

Hard schoot de schuit niet op, Jelle wist het zèlf wel. Maar het trekken was zwaarder dan anders, en hij was dood-op

Vooruit! tòch vooruit! En met regelmatige stap, gebogen in de zeel, liep Jelle en trok

Houwkien zàg het wel, hoe vermoeid hij was. Ze keek naar de torens van Linteloo; ze berekende, hoe lang het nog zou duren, éér ze het stadje bereikten; ze zag om zich heen, hoe de schemer steeds dieper werd.

Uit het achteronder kwam moeder boven kijken.

„Vader nog niet terug?”

„Nee, moe — en Jelle heeft al zo'n tijd getrokken!”

„Ja.” Vrouw Tjakkens kwam op dek. „'t Is koud,” zei ze, even huiverend. In het kleine vertrekje, waar ze juist het eten had klaargemaakt, was het warm en bedompt geweest — dat deed haar de winterkou van deze vries-avond te scherper voelen.

„Kunt u het roer niet houden?” vroeg Houwkien.
„Dan ga ik Jelle helpen.”

Meteen stuurde ze wat naar de kant — haar moeder nam de helmstok over, en, voorzien van een trekzeel, sprong het meisje van de schuit aan wal. „Ik kom je helpen, Jelle,” zei ze. Ze bond haar zeel aan de jaaglijn vast, deed de brede band vóór de borst en trok, trok mee

„Dat scheelt,” zei Jelle dankbaar Hij keek of vader nog niet kwam, maar heel ver vooruit kon hij al niet meer zien. Toen boog hij weer het hoofd en zeulde verder, in stage stap langs het hard-bevroren jaagpad

Tjakkens had zich in Linteloo zoveel mogelijk gehaast, en z'n boodschappen waren vroeg genoeg gedaan geweest.

„Je mag wel gauw zijn, als je met je schuit hier wilt liggen vóór de boel dichtvriest,” had Woldhuis, de werfbaas, gezegd. „Kom jullie vanavond nog?”

„Misschien — we zullen proberen,” had de turfschipper geantwoord, en hij was zo gauw mogelijk de stad uitgereden, de „Arbeid en Welvaart” tegemoet, om Jelle te gaan helpen. Maar 'n eind buiten Linteloo sprong hem de achterband — net op 'n stuk weg, waar geen huis haast te bekennen viel. Alleen heel ver ter zijde, midden tussen de landen, stond een arbeiderswoning. De schipper overlegde: dáár heen te gaan, om te trachten de band gemaakt te krijgen, of verder maar lopen? Hij bedacht, dat de mogelijkheid bestond, dat in het huisje geen fietsgerei aanwezig zou zijn — nee, dan was lopen secuurder In de tijd, waarin hij

de kleine woning kon bereiken en dan de band lappen, kon hij al een heel eind zijn En het schip kwam hem immers tegemoet!

Toch viel de afstand tegen: het was al knap donker, en hier en daar pinkelden reeds sterren op, toen hij de vage figuren van Jelle en Houwkien langs het jaagpad zag en het kraken hoorde van de scheepsboeg door het ijsvlies

„Hallo!” riep hij door de avond —

„Vader!” riep Jelle terug, zonder evenwel zijn stap te vertragen.

Tjakkens liep op hem toe —

„Ga jij maar met de fiets aan boord, jongen,” zei hij, „dan los ik je af je zult moe zijn.”

„Ik wou Linteloo nog halen,” zei Jelle, terwijl hij de zeel afdeed. Z'n vader nam die over.

„Stuur even naar de kant, vrouw!” riep hij naar boord.

„Wat ben je laat!” antwoordde de vrouw aan het roer.

„Ja — bandenpech. Maar de boodschappen zijn gedaan.”

Het schip lag bijna stil, vlak aan de wal. Jelle kon met een wijde stap aan boord komen — z'n vader reikte hem de fiets

„Halen we Linteloo nog, denk je?”

„We zullen proberen, vrouw,” zei Tjakkens, „kom aan!”

En hij en Houwkien bogen weer in de zelen, de lijn verstrakte het schip schoof langs de oevers Naar de stad

Maar ze haalden het *niet*

Terwijl het duister over de landen lag, zaten ze in het warme kajuitje. De petroleumlamp maakte het gezellig, en in het kleine potkachtje brandden turven Het ding snorde compleet!

„Wat 'n trek zit er, hè?” zei de vrouw.

Hij en Houwkien bogen weer in de zelen

„Hoe kouwer het buiten is, hoe beter de kachel trekt,” beweerde Jelle.

„’t Zal een knap stuk vriezen vannacht,” zei de schipper bedachtzaam. „’t Was me àl zo lief, als we aan ’t werfje lagen.”

„Was ’t maar niet te donker om te varen — ik ben wel weer uitgerust,” beweerde Jelle, maar zijn vader vond varen nu te bezwaarlijk.

„Misschien kunnen we er morgenochtend nog wel door,” opperde Houwkien, maar Tjakkens schudde het hoofd. Daarvoor vroor het tè sterk. De vaart lag al dicht waar sedert die middag geen schip was voorbijgekomen; dat had hij wel gezien op z’n tocht uit de stad terug Zelfs met een paard om te jagen, àls je dat zou kunnen krijgen, leek het hem niet mogelijk.

„Zijn we èrg ver van Linteloo?” vroeg Thale. Hij had nog geen woord gezegd, verdiept als hij was in z’n boek.

„'n Stijf kwartier, schat ik,” antwoordde z'n vader.
„Hoezo?”

Thale gaf niet regelrecht antwoord, maar vroeg:
„Zouden we lang blijven liggen?”

„Dat kan niemand vooruit zeggen, hè!” zei moeder,
en vader dacht: „'n Week of wat allicht.”

„Dan kan ik misschien in Linteloo wel naar school,
die tijd,” zei Thale, en vader glimlachte. Z'n elfjarige
zoon rekende overal uit, of hij naar school kon — heel
anders dan Jelle indertijd, die wàt blij was, dat het
schippersleven voor geregeld schoolgaan een onover-
komelijk beletsel was. Of dat Jelle nu achteraf tòch
niet speet? En of het verlangen van Thale om zoveel
mogelijk te leren ook niet voor een deel dáárvan kwam,
dat Jelle hem voortdurend aanzette, — „je zult er later
dankbaar voor zijn”?

„Jij mag naar school, hoor,” beloofde vader, en
Thale keerde voldaan tot zijn boek terug. De voor-
hem-belangrijkste vraag was opgelost.

Maar met die der anderen was dat niet het geval.

Want: als ze niet op hun oude plaatsje lagen, zouden
dan niet veel „klanten uit de buurt” wegblijven? En
— als ze zover buiten de stad lagen, zouden er dan
zelfs wel klanten kómen?

„In allen gevalle: de lui, waar we de turf altijd
bràchten, houden we als klant,” zei Jelle — „en voor
de rest”

„Als 't koud wordt, kopen ze wel, ook al liggen we
wat verder dan anders,” zei Houwkien.

„Als 't koud wordt, en we vriezen in, kunnen we
geen nieuwe voorraad halen,” zegde vader z'n be-
zorgde gedachte.

„Eer 't zó ver is” weerde Jelle luchthartig af.

II.

In Linteloo

Nu wàs 't zover

De „Arbeid en Welvaart” zat terdege ingevroren in het Kanaal, 'n eind buiten Linteloo Zover je zien kon lag het winterse landschap in doodse eenzaamheid — tegen de einder in het westen tekende zich het silhouet van het stadje af

Iedere morgen hakten Tjakkens en Jelle het schip los uit het ijs — de dikke ijsbrokken, die ze daarbij uit het water haalden, zetten ze op hun kant langs het wak, waarin het schip lag; dan vroren ze onmiddellijk vast aan de dikke laag, die het kanaal bedekte In de nachten — als de eenzaamheid nog stiller was dan overdag — hóórde je het vriezen — het kráákte lètterlijk. En niet alleen het ijs kraakte; ook de oude schuit, als de druk van het ijs tegen de romp te sterk werd. Dan, als je het héél erg hoorde, was Jelle soms bang, dat de planken wanden het niet houden zouden — ééns zelfs had hij vader wakker gemaakt Maar gelukkig: die bezorgdheid was overdreven geweest; als ze maar zorgden, dat òm het schip open water was, kon het in één nacht nooit zó hard vriezen, dat de schuit gevaar liep.

Met de verkoop was het vlot gegaan: de „uitbrengklanten” hadden de gewone hoeveelheid van alle jaren afgenomen, en wat de rest betreft: Jelle had een handwagen gehuurd, en met Thale samen was hij de deuren langs gegaan.

„Harde en losse! Harde en losse! Vijfentwintig mooie voor een kwartje!”

Hier en daar had een dienstbode gevraagd, of hij geen briketten verkocht, en toen hem dat een páár maal overkomen was, had de jongen een adres opge-

scharreld, waar hij briketten kon inkopen Op die brandstof verdiende hij dan wel niet zó-veel, maar . . . „alle beetjes helpen”, en om je klanten te gerieven doe je óók wat

Thale was maar een paar keer hele dagen meege-weest — hij was al gauw naar school gegaan, en behalve op Woensdag- en Zaterdagmiddag kòn hij nu slecht Houwkien had aangeboden, zijn plaats in te nemen, maar dat had Jelle afgeweerd. Dàt hoefde niet.

Eigenlijk vond hij, de schippersjongen, dat straat-venter-spelen beneden zijn waardigheid en dat hij het nu deed, voorúit per slot; voor z'n zuster vond-ie het „niks”.

„'k Kan 't wel alleen nu,” had hij gezegd — en dat had hij volgehouden, óók toen vâder aangeboden had mee te gaan. „Dan nog eerder Houwkien,” had hij bij zichzelf gemompeld, maar niemand had het gehoord, en dus had ook niemand naar de reden er van gevraagd.

Trouwens — héél lang had dat venten niet geduurd; niet kùnnen duren.

Want, nu de kou zo aanhield en zo streng bleef, hadden de mensen meer brandstof, meer turf ook, gekocht dan andere winters, en al heel gauw was de schuit leeg.

„Hè, als we nu terug konden — een nieuwe vracht halen!” wenste Jelle.

Hij zag zichzelf alweer in de zeel, aan de lijn, langs de rechte vaarten en wijken, in de veenkoloniën, naar de veenplaats op weg, waar de turf stond in grote bulten.

Dàt was toch prettig

Al was het hard werken, dat scheepsjagen: wanneer de zaken gingen, wanneer het schip zo glad door het water sneed, op weg naar nieuwe vracht — kijk, dan had Jelle er schik en aardigheid in. „Werken is een zegen, een gunst des Heren,” had de meester es gezegd op een van de scholen, waar Jelle een paar maanden kennis had zitten opdoen — en dat gezegde was de jongen bijgebleven. Ja, werken was een zegen, een genot; óók, al was het werk nòg zo eenvoudig.

Maar bovendien: dat lange stilliggen op één plaats was de schippersjongen niet gewend — hij verlangde naar de afwisseling van het zwerversbestaan

Ha! om weer, ná de vaarten, de veenplaatsen te zien, het donkere, afgegraven land, waar de bodem veert bij elke stap, die je er zet; waar de stobben ¹⁾ en swillen ²⁾ en kwartiersbulten ³⁾ afsteken tegen de vage horizon van de eindeloze vlakke; waar de rook van de turf hangt boven de schepen en tussen de huizen en over het veld, waar de arbeiders hun koffie-vuurtjes laten smeulen: een groot brok turf, aangehouden door de wind, die over de vlakke strijkt

En dan de prettige drukte van het schepen ⁴⁾, als de mannen de turven aan boord sjouwen in grote manden over de wiebelende loopplank; als je de lading al groter en groter ziet worden, tot de turven aan dek, boven de roef zelfs, worden opgebouwd tot een mooi-geordende deklust, die de raampjes van de roef en de deur van het achteronder nog juist vrij laat

Maar ze konden niet terug

De vaarten en kanalen lagen dicht — de rivier bij Linteloo ging vol ijsschotsen en het leek helemaal niet onwaarschijnlijk, dat die zou „gaan zitten”.

„We moeten wel hier blijven,” had moeder gezegd. Thale vond het fijn: de school beviel hem uitstekend — het stadje vond-ie aardig — de schuit lag langs een leuke weg — de vaart werd druk door schaatsenrijders bereden: nee, Thale vond het niet onaardig

Och, aan de kwestie van geld-verdienen dacht hij nog niet zo zeer; hij wist wel, dat er geld moest zijn, dat je daarvoor turf moest verkopen, dat die turf-verkoop nu stop stond; zeker, dat wist hij allemaal wel, maar hij had niet het minste idee, hoé lang vader betalen kon, wat betaald moest worden en moeder kopen, wat gekocht moest worden, als de „zaken” stilstonden.

Jelle en Houwkien begrepen daar meer van — wis-

¹⁾ ronde turfhopen.

²⁾ ovale turfhopen.

³⁾ rechthoekige turfhopen.

⁴⁾ laden van turf.

ten heel wel, dat 'n paar-weken-zonder-verdienste voor hun ouders een hele klap zou zijn.

Jelle had, nu de turf òp was, alleen met briketten langs de deur gewild, maar dat had bitter weinig opgeleverd Soms haalde ie er nauwelijks de wagenhuur uit

„Als de vorst nu niet èrg lang duurt” had vader gezegd.

Maar de vorst duurde wèl lang

Zó lang, dat zelfs de rivier „vast” raakte

Eén brede vlakte van woest door-een en op-een geschoven ijsbrokken was ze geworden — verblindend wit in de schitterende zonneschijn.

Jelle stond met zijn vader aan de oever.

Vèr weg zagen ze zwarte gedaanten zich over het brokkelige ijsvlak bewegen: mensen, die over de rivier liepen.

„Op stroom” lag een sleep: ingevroren. Vier schepen waren het — de sleepboot had nog kans gezien, de haven van Linteloo te bereiken, maar de aken, die er achter hingen, had de kapitein in de steek moeten laten.

„Die liggen daar tamelijk gevaarlijk,” begon een varengast een praatje met vader Tjakkens.

„En òf,” gaf deze toe. „Als het ijs begint te persen.”

„Zouden de mensen er al af zijn?” mengde zich een ander in het gesprek.

„Ik denk het haast niet — nee, zie maar, daar loopt nog iemand aan boord.”

„Ik heb daarnet horen vertellen, dat ze proberen willen, die schuiten naar de haven te krijgen,” vertelde iemand. „Daar liggen ze veiliger.”

„Naar de haven? Hoe?”

„Nou, 'n geul hakken.”

„Hakken? Ze zullen toch zeker wel met een ijsbreker beginnen?”

„Die is er niet, heb ik me laten vertellen. En hakken — nou, daar kunnen ze licht lui voor krijgen.”

„Dacht je?”

„Secuur man. Ga es kijken bij het havenkantoor —

daar kun je je aangeven; en je zult es zien, hoeveel lui er komen."

„Kom mee, Jelle," zei Tjakkens. Hij behoefde niet lang te overleggen.

„Die gaan óók, wat ik je zeg," beweerde de varens-gast, hen naziend.

„Waarom zouën ze niet?" vroeg de ander.

Werkelijk gingen vader en zoon Tjakkens. En ze hadden het geluk, aangenomen te worden.

„Maar dadelijk aan 't werk," luidde de voorwaarde. „Hoe eer er gehakt wordt, hoe beter."

En daar ging de ploeg werkers — stevige mannen, forse jongkerels Grote ijsbijlen over de schouder, stapten ze, dwars de rivier over, naar de ingevroren schepen.

„Gelukkig, dat ik Thale nog heb gewaarschuwd," zei Jelle. Hij was, terwijl vader bij de uitdeling der ijsbijlen óók de zijne in ontvangst had genomen, naar de school geheld, waar hij Thale te spreken had gevraagd. Dié kon nu moeder mooi inlichten, en meteen 's mid-dags warm eten op het ijs brengen. Dat zou smaken!

„We beginnen met de schepen lès te hakken," com-mandeerde de opzichter.

De opvarenden-zelf hadden dat ook al zo'n beetje geprobeerd, maar met niet veel resultaat. Nu, nu er 'n hele schaar arbeiders was, scheen er meer kans op succes te bestaan

Vol moed togen de mannen aan de arbeid.

Dof klonken de slagen der zware bijlen op het ijs, dat in glinsterende splinters wegspatte

Nieuwsgierigen kwamen vanaf de wal toegelopen — een zeldzaam schouwspel, dit werken midden op de rivier!

„'t Ijs is dik!" zei er een.

De arbeider, die de opmerking hoorde, gaf geen antwoord, werkte stug verder.

„Ik snap niet, dat ze de boel niet met dynamiet laten springen," zei een ander, een heertje van een jaar of

achttien, de gehandschoende handen in de zakken van zijn winterjas.

„Welke boel? Die schepen?” vroeg langs z'n neus weg een slagersongen, die even de tijd nam, om ook es te kijken.

Maar de arbeiders lieten de wijze kijkers praten; hun bijlen rezen en daalden, rezen en daalden, en hakten het zilverige ijs aan stukken

Om de schepen heen was de rivier al open: het gevaar, dat de persing van het ijs de rompen zou beschadigen, was voorlopig geweken.

Nu een geul gehakt naar de haven

De mannen begonnen — ze keken de ijsrivier af tot waar de haven was: 'n heel eind.

„We halen het nóóit!” zei er een.

„In allen gevalle verdienen we een stuk brood,” meende een ander, en het ijs kraakte en splinterde onder de zware bijlslagen.

„Ik heb getelegrafeerd om een ijsbreker,” vertelde de opzichter. „Met mannenkracht alléén spelen we het niet klaar.”

Maar zolang de ijsbreker er niet was, bleven ze doorwerken.

Thale kwam tegen de middag op het ijs; hij bracht eten voor vader en Jelle. Ook de andere arbeiders kregen eten gebracht — sommigen gingen op een omhoog-staande schots zitten en begonnen hun maaltijd.

„Kom maar aan boord!” nodigde de schipper van een der aken, maar een werkman riep omhoog: „'t Is zo gebeurd, en dan hakken we er weer op los!”

„Zoals je wilt!” riep de schipper terug. „Je zit hier anders beter!”

„Kom mee, Jelle,” zei Tjakkens.

Hij klom in de roeiboort, die achter het schip lag, en toen, met behulp van de schipper, tegen het achterdek op. Jelle volgde hem.

„Hierheen!”

Schipper Grijsseels bracht hen in de dekhut: daar

was het warm en behaaglijk; ze schoven stoelen bij de kleine tafel, die er stond, en zetten hun pannetje met eten op tafel.

Toen baden ze.

De schipper keek toe — maar hij zei niets.

„Wat 'n winter, hè?” begon vader.

„En óf, man. In geen jaren is het zó erg geweest.”

„Nee”

„Jullie zult een heel karwei hebben,” vond Grijseels.

„En zonder ijsbreker komt het niet klaar.”

„Nee, maar we verdienen er weer wat mee.”

„Ja. „Was je al lang werkloos?”

„Och, werkloos da's het woord niet. We zijn turfschippers, en onze schuit is leegverkocht. Die ligt óók vastgevroren, en we kunnen geen nieuwe vracht halen. Nu verdienen we zó de kost” Vader probeerde het opgewekt te zeggen, maar de schipper hoorde de bezorgdheid wel in zijn stem.

„God zorgt voor ons,” zei hij.

Blij keek vader hem aan: iemand, die evenals zij, rekende met Gods hulp en bijstand Het was net, of je met deze man dadelijk veel beter praten kon.

„Klagen mag ik niet,” zei hij. „'t Kon véél minder.”

„Waar komen jullie vandaan?” informeerde Grijseels. „Uit de veenkoloniën misschien?”

„Ja. — We hadden gehoopt, Linteloo te bereiken, maar we zijn 'n eind buiten de stad ingevroren.”

„En wij hier Ik verzeker je, dat ik vannacht in spanning heb gezeten.”

„Dat zal wel Zo midden op de rivier is veel gevaarlijker dan in het kanaal.”

„Ja, en het ijs perste sterk. 't Is, dat m'n schip nogal stevig is”

„Op den duur had het toch niet gehouden, misschien”

„Och, nee Als ik ook niet meer op God had vertrouwd, dan op mijn schip”

Van buiten klonken de bijlslagen weer — het werk

werd voortgezet, en vader en Jelle haastten zich, om mee te gaan doen.

Na een paar uur ingespannen arbeid was een geul van enkele tientallen meters gemaakt: de schepen werden door die geul in de richting van de haven gesleept Maar over het opengehakte water achter de aken kwam al weer een vlies; en de schemering begon te vallen. Het werk moest worden gestaakt; in het duister was het te gevaarlijk, er mee door te gaan.

„Morg'ochtend verder,” beval de opzichter, „en laten we hopen, dat de ijsbreker er dan is.”

Samen liepen ze de weg naar hun schuit: vader en Jelle. De vrieswind woei hun tegen en aan vaders snor hingen de ijspegeltjes van zijn bevroren adem. Boven hun hoofden schitterden de sterren met felle glans aan een donkere hemel

„Ik ben moe,” zei Jelle.

„Zwaar werk,” stemde vader toe. „Maar laten we dankbaar zijn, dat we het hebben.”

Bij de loopplank van de „Arbeid en Welvaart” stond een lantaarn; die wierp een lichtcirkel op de grond, en liet hen de plank onderscheiden, die naar boord leidde. Ze schreden er over — tastten hun weg voorzichtig langs het gangboord — gingen het roeftrapje af

In de roef was het warm en knus — De mannen vertelden van hun werk; van de schipper, bij wie ze aan boord waren geweest

„'t Was prettig, dat-ie óók gelovig is,” zei Tjakkens, „'t maakt je direct meer eigen met elkaar”

„Ja,” zei moeder.

„Je hebt meer steun, zie je,” zei vader — en hij dacht dankbaar aan wat Grijseels had gezegd over Gods zorg voor Zijn kinderen. Dat had hem méér geholpen, dan hij nu zeggen kon: af en toe was mèt de zorg ook de vrees in zijn hart gekomen: hoé lang kon dit gedwongen stilliggen wel duren? En dan?

Maar nu wist hij weer: God zorgt

De volgende morgen — de mannen hadden pas een uur of wat gehakt — kwam de ijsbreker.

In de verte zagen ze de boot, zwaar en zwart, in het witte veld Een donkere rookpluim hing er boven; ze sliertte lang uit in de klare lucht

De mannen hielden op met werken, keken naar de stoomboot, die door het ijs naderde. Het ging langzaam, maar het ging!

Gedurig voer ze een stuk achteruit in het open water, dat ze op haar tocht reeds gebroken had — dan, met groter vaart, kwam ze op de ijsvlakte vóór haar aan . . .

Knarsen en kraken; de boeg schoof op de aaneengevroren schotsen, 'n heel stuk, tot die met luid gedreun braken onder het ijzeren gewicht

Wéér een stuk vaargeul meer

En opnieuw ging de boot achteruit — vooruit

De mannen op het ijs — nieuwsgierigen op de wal: ze keken toe hoe de boot haar weg vòcht naar de schepen

„Kranig werk toch!” bewonderde de opzichter. „Ze kunnen tegenwoordig alles!”

„O zo!” beaamde Baardwijk, één van de arbeiders. „De moderne techniek”

„En tòch” zei Tjakkens. Hij leunde op zijn bijl, en keek bewonderend naar het werk van de „Thor”. Maar tegelijk leefden heel andere gedachten in zijn ziel

„Wat: en tòch?” vroeg Baardwijk. „Wat meen je?”

„Wel — kijk nu eens hoe ontzettend veel moeite die mensen moeten doen, om een smalle geul in de rivier open te krijgen”

„'t Lukt ze toch!”

„Zeker — en da's knap en kranig. Maar als je dan eens bedenkt, hoe God de héle rivier dichtlegt — in 'n paar vriesnachten. Hoe machtig moet *Hij* dan zijn!”

„Vind je?” zei Baardwijk. „Kan wel — ik ben niet fijn. Ik heb daar nog nooit over gedacht.”

„Dan moet je dat eens doen, man. Als je maar rondkijkt, zie je dag aan dag Gods macht en grootheid . . .”

„Geen tijd, hoor!” lachte Baardwijk spottend. „Ik moet de kost verdienen voor m'n vrouw en m'n kinderen — daar heb ik het druk genoeg mee . . .”

Meteen liep hij naar een paar andere werklui — van die „fijnen” moest-ie niet veel hebben.

De ijsbreker kwam al nader — je vóelde de stoten tegen het ijs al, telkens als de boot ramde, er òp schoof, het ijs deed afknappen

„Terug, kerels!”

Ze weken terug — meer naar de kant.

Je kon nu de mannen op het dek van de stoomboot ook duidelijk onderscheiden — de kapitein en de stuurman in de glazen stuurhut, 'n paar dekknechts vlak bij de verschansing Eén zwaaide tegen de arbeiders; toen maakte hij van z'n handen een scheepsroeper en schreeuwde hun iets toe. Jelle kon het niet verstaan; met belangstelling keek hij naar het manoeuvreren van de boot Daar kwam ze weer

Een dreunende schok — een daverend gedruis — een schelle gil!

De dekknecht, die geschreeuwd had, stond vlak bij de boeg — toen de schok kwam, kon hij blijkbaar het evenwicht niet bewaren — hij wankelde een ogenblik — stortte toen over boord

Voorwaarts snelden enkelen, naar de rand van het ijs waar het donkere water zwalpend op de schotsen sloeg

De man kwam boven — Jelle zag zijn bleek gelaat in het water 'n Touw werd geworpen; het miste.

„Planken!”

Grijseels smakte er, boven van z'n schip, één op

het ijs; 'n paar arbeiders haastten zich er mee te hulp De ijsbreker minderde vaart — over de verschan-
sing bogen zich mannen

Maar het was niet meer nodig

De opzichter had zich aan de uiterste rand van het
ijs gewaagd — hij lag op z'n buik, bij de benen vast-
gehouden door werklui

Zijn eerste greep faalde — toen had hij de dren-
keling

„Gelukkig!” zuchtte Jelle.

Terwijl de geredde, die lelijk gekneusd scheen door
een val tégen de ijsrand, naar het ziekenhuis van
Linteloo werd vervoerd, zette de ijsbreker het werk
voort. Dat móést Wéér schoof ze op het ijs,
wéér brak dat en weer en weer.

Nu nog de laatste maal — dan waren de schepen
bereikt

„Prachtig werk toch!” zei Baardwijk.

„Die arme jongen,” antwoordde zijn makker.

Plomp schoten de laatste ijsbrokken uit de vaar-
geul weg onder de zware romp van de ijsbreker — nu
lag de weg naar de haven open voor de vier aken

Trossen werden overgegooid naar de „Thor” —
roepen en bevelen klonken — toen gleden de schepen
naar veiliger ligplaats

„Kom 's een keer áán!” riep Grijseels naar Tjakkens,
die hij zag tussen de mannen op het ijs. De turf-
schipper knikte — schreeuwde terug: „Ons schip
heet „Arbeid en Welvaart”!”

„Waarom riep u dat, vader?” vroeg Jelle, en zijn
vader antwoordde: „Och — zo maar Of, zie je,
als die schipper nou òns wil opzoeken”

„Waarom zou die?” lachte Jelle. „U hebt toch be-
loofd, dat wij eerst bij hem zouden komen?”

Toen die avond Jelle en Houwkien en Thale al lang
naar kooi waren, zaten Tjakkens en zijn vrouw nog

samen in de kleine roef. De deur van het kolomkacheltje sloot niet al te best meer — je zag door de kieren het licht van de dansende vlammen. De schipper deed het deurtje open, nam een turf van het stapeltje naast de kachel en wierp die op het vuur.

„Brand hebben we gelukkig nog,” zei hij.

„Gisteren en vandaag hebben jullie weer geld meegebracht”

„Ja — dat helpt een poosje. 't Wordt anders krap.”

„Je was gisteren zo vol vertrouwen, man — God zal zorgen”

„Dat vertrouwen heb ik nòg, maar 'n mens dènkt toch En dat móet je toch Je mag maar niet rustig afwachten, tot de Here je het nodige stuurt.

„Bid en *werk*” — en zorgen is werken.”

De vrouw zweeg een ogenblik. Ze voelde, haar man had gelijk. „De hand *des vlijtigen* zal gezegend worden,” staat er in de Bijbel; dat wil zeggen, dat je wèrken moet, wil je om zégen kunnen bidden. En werken was nu voor hen: zoeken naar werk, naar verdienste; er om gaan vragen, bij mensen; er om bidden, tot God

„Had je 't een of ander plan?” vroeg ze haar man — al zou ze niet geweten hebben, welk plan dat zou kunnen zijn Deze paar dagen werk waren een extraatje geweest, maar anders: iedereen had zijn eigen vak, en voor elke betrekking kon je tegenwoordig genoeg vaklui krijgen.

„Misschien kan Jelle weer met briketten” aarzelde Tjakkens. „We kunnen met dit geld wat inslaan.”

„'t Geeft niet veel,” zei de vrouw bedachtzaam.

„'t Is altijd meer dan niks, en anders”

„Anders — ja, anders We moeten hier blijven liggen, tot de dooi invalt, dan gaat het wel weer. Maar éér de vaarten weer ijsvrij zijn”

Toen ze naar bed gingen, hadden ze nog geen oplossing gevonden

Maar ze legden hun zorgen vol vertrouwen neer voor hun hemelse Vader

Thale was al naar school — moeder en Houwkien waren in de roef met het eten bezig, en Jelle hakte voor de zoveelste keer het ijs los rondom de „Arbeid en Welvaart”.

Vader zou hem dadelijk komen helpen, al had de jongen gezegd, dat het heus niet hoefde Vader kon gerust z'n krant blijven lezen in de roef.

Over de weg naderden stappen — Jelle keek op 'n Man zag hij, maar gaf verder geen aandacht aan de naderende.

„Ahoi! Schipper!” riep die. Vlak bij de „Arbeid en Welvaart” bleef hij stilstaan, en — ja, nu zag Jelle het wel: dat was Grijseels.

Vader kwam aan dek — verwonderde zich, reeds zó vroeg de schipper te zien. Dat betekende natuurlijk iets bijzonders

Dat was ook zo. Grijseels zat nog maar nauwelijks bij de snorrende kachel, of hij begon over het doel van zijn bezoek.

„Gisteravond laat sprak ik de kapitein van de „Thor” nog. Die was in het ziekenhuis geweest bij z'n dekknecht — 't Was nogal lelijk aangekomen, die val. De jongen is er wéken mooi mee Maar de kapitein kan niet zo lang zonder voltallig personeel. Nou — toen heb ik aan jullie gedacht”

Dat was prachtig! Vader Tjakkens was z'n nieuwe kennis hoogst dankbaar!

Maar nog dankbaarder zou hij geweest zijn, wanneer hij geweten had, hoe alles precies gegaan was. De kapitein had Grijseels gevraagd, of zijn jongen, zijn zoon, niet 'n paar weken op de „Thor” wou varen. „Jullie ligt toch stil,” had hij gezegd, „en de jongen kan nog wat verdienen.” Bijna had Grijseels het aanbod aangenomen; toen schoot hem ineens de gedachte aan de turfschipper door het hoofd. Die scheen het

veel harder nodig te hebben — voor die was het misschien een uitkomst.

„Ik weet wel een ander voor je, kap,” had hij gezegd. „Zal ik er op afstappen?”

„Graag,” nam de kapitein aan, „en — hoe eer, hoe liever . . . !”

Zo kwam het, dat de schipper al vroeg bij de turfschuit was — zó kwam het, dat ie er was, want had hij in de eerste plaats om éigen voordeel gedacht

Maar dat wist vader Tjakkens niet — anders was zijn dankbaarheid nog dieper geweest.

Of Jelle zin had?!

Maar natuurlijk!

Verdienen kunnen, verdienen *mogen* in deze tijd was een gunst van God, die je niet anders dan dankbaar aanvaardden kon.

„Wanneer aan boord?”

„Zo gauw mogelijk. Pak je bullen, dan breng ik je zelf”

Pak je bullen! Dat was gauw gezegd — maar lagen die bullen allemaal klaar? Och — moeder had graag een heel uitzet meegegeven —

Dat kon nu niet, en dat was ook niet nodig. 'n Werkpak — 'n knap pak — twee stel onderkieren. Klaar was de zaak!

„En je Bijbeltje,” zei Houwkien. Ze legde het voor haar broer neer op de tafel; Jelle stak het in de zak.

„Ga met God, jongen,” zei vader, en legde hem de hand op de schouder. „Tot ziens” Moeder kuste hem Houwkien ook

„Zeg Thale g'ndag van me En stuur hem es naar de „Thor”, of komen jullie es Varen we vandaag al, Grijseels?”

„Dat weet ik niet,” zei die, „maar voor ijsbrekers is 't nu een mooie tijd Kom, jong!”

Zo trok Jelle van boord.

Toen Thale die middag aan de haven kwam, waar de ijsbreker lag, zag hij, dat er rook uit de schoorsteen-

pijp omhoog kringelde: de boot werd onder stoom gebracht. Z'n broer ontdekte hij op het achterschip, bezig de sleeptrossen op te cirkelen.

„Hé, Jelle!”

Jelle nam er 'n ogenblikje af, om naar de wal te gaan Met 'n goed half uur was de kapitein van plan te vertrekken — ze moesten misschien wel naar de Zuiderzee, waar een passagiersboot in het ijs vastzat, had een matroos hem verteld

„Hoe vin' je 't?” vroeg Thale.

„'t Werk valt me mee — 't is aanpakken, maar moeilijk is 't niet,” vertelde Jelle. „En dat we 't ijs ingaan, lijkt me leuk”

„Ja — 'k zou óók best meewillen.”

„Als ik geld beur, stuur ik het, moet je thuis zeggen,” zei de oudste. „En doe ze allemaal de groeten”

Hij moest weer naar boord terug en aan zijn werk — nog 'n stevige hand „Dag! Thale!!”

IV.

De stad

Die eerste nacht aan boord van de „Thor” sliep Jelle onrustig Het stampen van de machine — de schurende, krakende schotsen tegen de scheepswand, als de boot door de weer dicht-vriezende geulen voer — de nieuwe omgeving — de verwachting van wat nog meer komen ging — dat alles vervulde hem zozeer met warrelende gedachten, dat hij niet tot rust kon komen.

Naar de Zuiderzee ging het niet, zoals hij eerst had horen zeggen. De „Thor” moest ijs breken in de havens van Rotterdam.

Rotterdam!

Jelle had veel van de grote koopstad gehoord — hij was er nog nooit geweest Hoe zou het zijn?

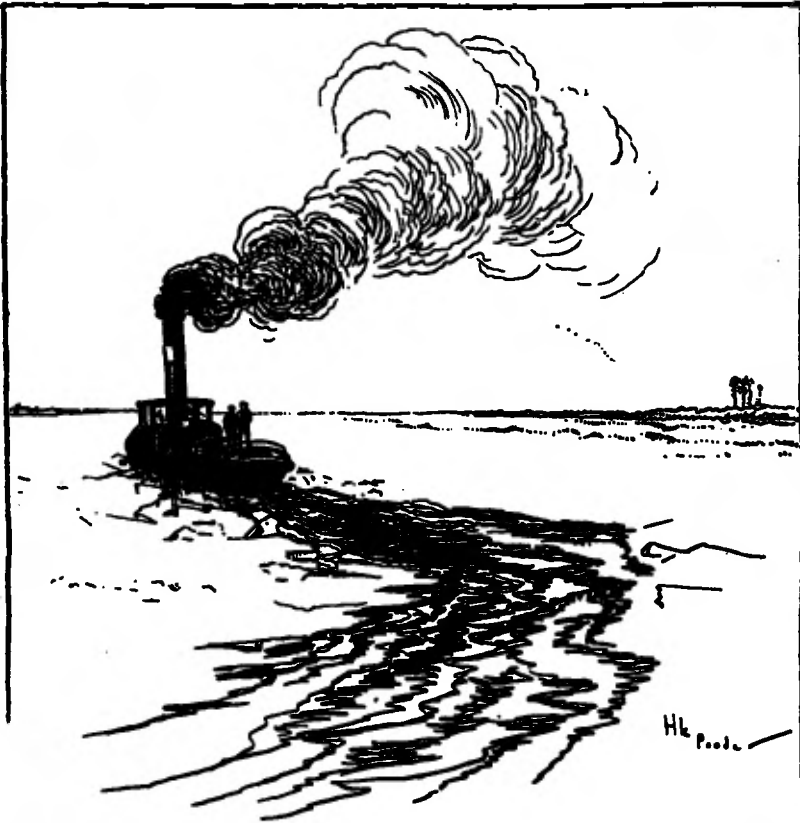
'n Soort schaamte weerhield hem, aan de anderen te vragen — die zouden hem misschien uitlachen, dat hij nog zó weinig gezien had in zijn leven

Nee, hij zou liever wachten, tot ze er waren; dan zag-t-ie vanzelf hoe 't er was

De lui aan boord waren anders niet kwaad. De kapitein was wel kort-af, maar niet onvriendelijk — de stuurman en de machinist maakten het hem evenmin lastig. En Schoofs, de dekknecht, deed z'n best om vriendelijk tegen de nieuwe te zijn. Hij hielp Jelle terecht met allerlei karweitjes; hij maakte hem baanwijs in een heleboel dingen, en de jongen vond, dat Schoofs een buitengewoon aardige kerel was.

„Dat Zuiderzee-tochtje zou me wel aanstaan,” zei Jelle.

Ze stonden samen op het achterdek — het was vinnig koud, en zo ver je zien kon, was de rivier wit en stil. Alleen midden in de ijsvlakte liep, donkerder, de vaargeul, die de „Thor” gebroken had. Achter de boot was

Ze stonden samen op het achterdek.

ze weer open, dreven er dunne stukken ijs in: van één nacht vriezen. Vóór de boot lag ze nog dicht, maar het ijs was nog dun genoeg om er door heen te breken zonder grote moeite. Het was stil op de rivier, stil en leeg Het rumoer, dat de „Thor” maakte, klonk sterk en ver in de ijle lucht — een aalscholver, die op een bakenpaal aan een krib gezeten had, vloog op toen de boot naderde, en verdween in de richting van de dijk. Een eind landwaarts in zwermden meeuwen, in sierlijke zwenkingen draaiend en zwevend op hun spitse wieken

„De Zuiderzee? 'n Kouwe bedoening,” antwoordde Schoofs op de opmerking van Jelle.

„Daar is 't winter voor,” vond Jelle. „'t Is hier ook niet bepaald warm!”

„Nee — maar Rotterdam is gezelliger”

Daar zei de „nieuwe” niet veel op — hij kende Rotterdam niet. Maar een avontuur op de Zuiderzee trok hem véél meer: het gebeurde niet alle jaren, dat die zó dik bevroren was als nu en Rotterdam bleef wel, dàt zag je licht een andere keer

„Zie je, 's avonds kunnen we misschien es van boord,” zei Schoofs. „Ben je al eerder in Rotterdam geweest?”

„Nee,” bekende Jelle.

„Nou, dan zul je staan kijken! Bevallen zal het je zeker!”

Jelle dacht er over, toen ze de grote handelsstad naderden. De bebouwde oevers van de rivier waren al zo heel anders geweest, dan hij gewend was. De huizen stonden dicht naast elkaar, — en scheepswerven dat er waren!

Het daverende gebonk en het drukke geklik-klak der hamers had onophoudelijk geklonken — dat was iets heel anders dan de stilte langs de turfvaarten en diepen en wijken in het Noorden! Alles was te nieuw voor hem, om het verlangen naar zijn eigen streek te voelen — maar dat het hier een totaal ànder land was dan in de veenkoloniën, zag hij zó wel. Veel levendiger, veel voller, veel drukker Maar dezelfde hemel spande er over, dezelfde wijde, ruime hemel

En dáár was Rotterdam

Torens, huizen, huizen, spoorbruggen

„'t Maasstation!” wees Schoofs. De geweldige overkapping maakte indruk op Jelle — wàt een gebouw!

En wat een schepen langs de kaden! Tjong, als die allemaal in de vaart waren!! Och, och, wat was de „Arbeid en Welvaart” er een notedopje bij!

Maar veel tijd om te kijken en zich te verwonderen had Jelle niet: er moest gewerkt worden Toe maar, hoe de boeg van de ijsbreker inbotste tegen de ijsbonken, ze kneusde en kraakte, dat ze kantelend stonden in het water, om dan weg te schieten onder de boot of onder het vaste ijs! Kijk, daar kwamen er weer boven in het zog van de „Thor”

Jelle had ontzettend veel te vragen: de havens toonden hem telkens nieuwe dingen, maar er was geen tijd voor uitleg Werken, zolang de korte winterdag aan de lucht was

Nu was het avond, vroege avond

Aan de wal glinsterden en straalden de lichten, op de schepen pinkelden de lantarens, over de spoorbrug in de verte schoof als een glanzende slang een lange trein

En daarboven, heel hoog, stonden de stille sterren net, zoals ze stonden boven de Lintelose weg, en boven de wijde venen in het Noorden

Jelle keek er naar, terwijl hij op het voordek van de „Thor” stond, die nu naast een paar Rijnaken lag

Zouden ze thuis er óók naar kijken, en aan hem denken?

„Kom, we gaan naar wal!”

Schoofs kwam er aan, en haalde de jongen uit zijn gedachten.

„Goed!”

Jelle ging mee — Schoofs zou hem Rotterdam eens laten zien; om een hele avond aan boord te blijven, dáár had-ie geen zin in, had hij 's middags al gezegd. En Jelle had er óók geen zin in — Jelle zou wèl aan boord gebleven zijn van de „Arbeid en Welvaart”, waar ze met elkaar knus zaten om de kleine tafel, waarboven de koperen petroleumlamp hing; Jelle bleef níet aan boord van deze vreemde boot, met deze vreemde mannen. Nee, dan liever de drukke stad in, licht zien, winkels zien, van alles zien

Schoofs bracht Jelle naar de drukste straten
Op de Oosterkade, bij het Maasstation, was de jongen blijven staan Het beweeg en geloop daar trok hem

'n Paar treinen schenen pas te zijn aangekomen, een brede, donkere stroom reizigers vloeide onder de hoge overkapping vandaan, de stad in En allemaal liepen ze doelbewust; geen enkele scheen zich hier vreemd te gevoelen; ieder wist zijn eigen weg

„Kom, laten we doorlopen; wat hèb je nou hier,” en Schoofs trok zijn metgezel mee.

„Het Witte Huis” trok Jelles bijzondere aandacht: vooral de lichtreclame op het dak vond hij buitengewoon.

„Kan je daar bóven komen?” vroeg hij.

„Ja — overdag. 't Kost een kwartje, geloof ik. Had je zin?”

„Och, jawel”

„Nou, ga dan es een keer!”

„Nee.”

Dat verwonderde Schoofs: als hij ergens zin in had, dan dééd-ie het of kocht-ie het; hoe kon je nu iets, dat je doen wou, tòch laten voorbijgaan!?

„Waarom niet?” informeerde hij.

„Nou — 'n kwartje,” zei Jelle, op 'n toon, dat de ander begon te schaterlachen.

„Zit 'et 'em dáárin! Aha! Nou zeg, ik wist niet, dat jij zó gierig was!”

Jelle vóelde z'n wangen gloeien — wat dàcht Schoofs? Gierig? Nee, gierigheid wàs het niet

„Wat ik overhou stuur ik naar huis,” zei hij. „Dáárom, zie je.”

Schoofs lachte niet meer — Dat was toch mooi van zo'n jongen, vond hij, al wàs 't overdreven, om op 'n kwartje te kijken. Dat zei hij ook. Maar Jelle legde het hem uit, hoe de verdiensten stil stonden, nu de schuit lag ingevroren en er geen nieuwe vracht turf gehaald kon worden, en hoe zijn gage op 't ogenblik

zeker niet het klèinste deel van het gezinsinkomen vormde

„Da's wat anders,” zei Schoofs, en met royale goedhartigheid beloofde hij: „We gaan sámen es een keer dat „Witte Huis” op, hoor — van mijn kwartjes.”

Ze waren in de Hoofdsteege gekomen — het drukke gedoe in Hotel Coomans trok Jelles opmerkzaamheid Ei! om dáár te kunnen zitten, en een kop warme koffie te drinken! Want het was knap koud — dat voelde je, als je die gezelligheid in de warmte zag. Maar Schoofs liep door: hij zag wel de voortdurende, de stijgende verwondering van zijn jonge kameraad, en hij had er aardigheid in, om hem nu zó veel te laten zien, dat het de jongen op den duur moest gaan duizelen. Het was gewoon vermakelijk, zo angstig als hij vlak bij Schoofs bleef lopen, — uit vrees voor een ongeluk natuurlijk, of bang, dat-ie hem kwijt zou raken. 'n Beste knul was het, zeker, máár: 'n knul. Zo groen als gras nog! Nooit verder geweest dan dat turfland, daarginds — zo'n echte, domme veenkloet. Nou, dat zou er in Rotterdam 'n beetje àf, beloofde Schoofs zichzelf

V.

„Wijk van het kwade“

„Je wordt móe van dat lopen en kijken!“ zei Jelle. Ze waren de Hoogstraat afgelopen — ze waren de Passage doorgeweest — de Coolsingel hadden ze gehad met zijn prachtig raadhuis en z'n grootse postkantoor, met zijn hel-lichte bioscopen en z'n wemelende mensen; nu stonden ze, de oude Delftse Poort achter zich, op het Hofplein.

„Pas op! 'n Tram!“

Jelle sprong opzij — „Joh, 'n auto!“ De wagen schoof rakelings langs hem heen — hij werd bleek van de schrik.

„Je moet er aan wennen,“ verklaarde Schoofs. „'t Is uitkijken naar alle kanten.“

„M'n hoofd draait zowat,“ zei Jelle. Hij probeerde z'n schrik weg te lachen; was toch blij, toen ze het veilige trottoir hadden bereikt.

„Zullen we naar een bioscoop gaan?“

Bijna had Jelle „ja“ gezegd — een bioscoop moest machtig mooi zijn. Maar z'n zuinigheid, bovenal echter de gedachte aan huis, hield hem terug. Vader had het niet op bioscopen, en moeder zei altijd, dat ze nog nooit had gehoord, dat je er iets goeds leerde.

„Het draait me nu al voor m'n ogen,“ zei hij, „en dan in zo'n draai-spul . . .“

„Later dan es,“ zei Schoofs. „Kom, dan gaan we zitten . . .“

Hij sloeg een zijstraat in, duwde de deur open van een herberg en stapte naar binnen. Jelle volgde hem eigenlijk min of meer overrompeld door de vanzelfsprekende manier, waarop de ander handelde. Het was warm en rokerig in de gelagkamer — een harde luidsprekker schreeuwde de ruimte vol met schetterende muziek.

„Ga zitten.” Schoofs nam een stoel bij een leeg tafeltje, wees Jelle een tweede.

„Wat wil je drinken?” vroeg hij. „Ik betaal vanavond.”

„Graag koffie”

De ander keek verwonderd: koffie? Maar alla, als die jongen daar trek in had. En hij bestelde: één koffie, één cognac.

Nu hij kwam te zitten, voelde Jelle pas goed, hoé vermoed hij was En niet alleen z'n benen, óók z'n hoofd De schelle muziek deed hem pijn aan de oren — zetten ze dat vervelende ding maar af! Daar dàcht niemand aan: muziek hoort er nu eenmaal bij, en daarom Toch luisterde geen mens: onder het geluid der muziek hoorde je het stemmengezoem der pratende gasten.

De koffie kwam: ze dampte, en met welbehagen rook Jelle de geur. Toen dronk hij: ha! dat verwarmde

Zwijgend een ogenblik zaten de twee tegenover elkaar, keken de boel eens rond.

Plotseling kwam van achter uit de zaal een man op hen toe:

„Kerel, Schoofs, hoe kom jij hier!?”

Schoofs rees op —

„Wel kijk! Brandsema! Man, ik dacht, dat je nog altijd met die fijne voer, hoe heet-ie ook weer?”

„Grijseels, bedoel je? Nee hoor, dáár heb ik genoeg van! Altijd dat gezanik en gefemel! Mij niet gezien!”

„Of je gelijk hebt!”

Jelle had de naam opgevangen: Grijseels! Zou dat?

„Hij ligt nou in Linteloo,” vertelde Brandsema. „Tenminste, verleden week nog”

„Heet z'n schip misschien „Vertrouwen”?” vroeg Jelle.

„Ja,” zei Brandsema, en zich weer naar Schoofs kerend, informeerde hij: „'n Nieuwe kennis van je, Berend?”

„Vaart met me op de „Thor” — Nieveen heeft in Linteloo een ongeluk gekregen.”

„En is hij daar voor in de plaats?”

„Ja, noodhulp.”

„O! — En daar in Linteloo hebben jullie die „Vertrouwen” gezien?”

Jelle knikte. Brandsema stond hem niet aan, en hij zou er niets op tegen hebben, als-ie-weer naar z'n eigen tafeltje terug ging. Maar de twee vrienden, die elkaar zo onverwachts hadden gevonden, schenen daar anders over te denken. Brandsema haalde z'n glas, schoof 'n stoel aan

„Wat jaag je hier eigenlijk in Rotterdam, Berend?” wilde hij weten.

„Och — m'n avond stukslaan. Hij daar — met 'n hoofdknik naar Jelle — had nog nooit een stad gezien. Ik ben met 'em op stap geweest.”

„Zo — En, bevalt het je nogal?” vroeg Brandsema aan Jelle. Die gaf wat flauwtjes antwoord; maar Schoofs vertelde wel, wat ze die avond hadden gedaan.

Het gesprek tussen de beide oudere varengasten werd levendig — ze vergaten de jonge Tjakkens, die zwijgend er bij zat.

Brandsema had het over z'n belevingen aan boord bij Grijseels: hij bootste overdreven de stem van de schipper na, zoals die uit de Bijbel placht te lezen ná het eten

„Da's spotten,” zei Jelle. Hij had zich zitten ergeren aan die vent — hij had moeite gedaan om zich in te houden — nu mócht hij niet meer zwijgen.

„Och wát,” lachte Brandsema. „Doe niet zo kinderachtig!”

„Spot jij dan niet,” zei Jelle. „Je hebt helemaal geen gekheid te maken, met wat in de Bijbel staat.”

„Daar maak ik geen gekheid mee, jonge kempiaan!” verdedigde zich Brandsema. „Ik heb alleen lol om de aanstellerij van die schipper.”

„Dat wàs geen aanstellerij,” weerstreefde Jelle.

„Misschien zo als jij het nadoet — maar Grijseels stelt zich niet aan bij het bijbellezen. Dat doet niemand.”

„Tuttut, wat 'n praats!” sarde de ander, maar Schoofs kwam tussenbeide.

„Geen ruzie, Brandje!” zei hij. „Je mot denken — de jongen is mijn gast.”

„Mooie gasten hou jij er op na,” spotte „Brandje”, „maar alla, ieder zijn meug! Kom, we zullen de zaak afdrinken.” Meteen schreeuwde hij naar het buffet: „Drie klare, kastelein.”

De kastelein haastte zich de bestelling te brengen; voor ieder der drie varenslui zette hij een glaasje met het sterk-riekende vocht neer.

„Dank je,” zei Jelle. „Neem het mijne maar weer mee”

De kastelein bleef staan — keek verwonderd naar de jongen. Toen zei hij: „'t Is besteld,” haalde de schouders op en ging weg.

„Lust je het niet?” vroeg Schoofs.

Tjakkens schudde het hoofd.

„Wees niet kinderachtig, kerel!” hield Schoofs aan.

„Of màg je niet?” Dat was Brandsema — z'n sarrende ogen stáken Jelle. Trots richtte die zich op.

„Ik wil niet!”

Een ogenblik keek de ander verbluft — toen spotte hij:

„Wil niet? Je móet!”

Meteen nam hij het glas en bracht het Jelle naar de lippen. Die stootte zijn hand weg — het heldere vocht gulpte over de rand, stortte over arm en knie van de varens gast.

Die sprong op — met een vloek!

Zo'n aap van een jongen! Maar nu zóu hij.

Hij greep Jelle beet, wilde hem dwingen

Door het rumoer werden gasten aan andere tafeltjes opmerkzaam, keken En dáár

Met een forse stoot duwde Jelle de opgewonden Brandsema van zich af, dat deze wankelde. Z'n handen

grepen naar steun — vonden die niet Hij waggelde — sloeg tegen de stoel, die achter hem stond — viel . . .

Razend kwam hij overeind — vloog op Jelle toe

Die stònd, bleek, trillend Hij zag de man komen — slaan De slag miste, en het volgend ogenblik zond een forse duw van de schipperszoon de woesteling wéér tegen de grond.

Toen stapte Jelle naar de deur.

Maar Schoofs trad hem in de weg. „Blijf, jochie,” zei hij, en z'n stem was donker.

Jelle gaf geen antwoord — liep door Toen z'n makker hem bij de arm wilde grijpen, trok hij zich los . . .

Nu was hij buiten.

In de herberg hoorde hij luide stemmen, maar hij wachtte niet

Naar boord

'n Paar keer vroeg hij de weg — kwam, na wat zoeken, aan de ka Daar lag de „Thor”

In zijn kooi kon Jelle de slaap niet vatten De vele indrukken van de avond hielden hem wakker De grote stad, al dat nieuwe Het gebeurde in de herberg vooral

Wat zou Schoofs er van vinden? Nou ja, dat moest die per slot zèlf weten! Die had hem eigenlijk veel beter moeten helpen; en als er één was, die reden had om nijdig te zijn, was dat Schoofs niet, maar hij, Jelle

Razend kwam hij overeind — vloog op Jelle toe

Schoofs had hem niet in die kroeg moeten brengen. „Dan had jij niet mee moeten gaan,” scheen een stem te zeggen. Maar Jelle duwde die stem wèg Hij had immers niet geweten, wáár ze heen gingen; Schoofs was in Rotterdam bekend, híj niet

Schoofs was 'n heel andere kerel, dan hij aan boord gemeend had Dàt had Jelle wel gemerkt Bioscoop, herberg Meelachen, toen Brandsema spotte Toekijken, toen die hem klare wou ingieten 't Was me de kameraad wel Die beloofde je dan een prettige avond 'n Prettige avond

En ineens zag de jongen in zijn verbeelding de avonden aan boord „thuis”

Zag hij de *laatste* avond thuis.

„Ga met God, jongen,” had vader gezegd. En Houwkien had hem zijn Bijbeltje gegeven

Jelle maakte licht en — half onder de dekens om de kou — greep hij z'n Bijbeltje uit de kist, die vlak naast z'n bed stond.

Hij bladerde er in — las een paar verzen — bladerde verder Wéér las hij, maar nu langzaam en aandachtig:

„Mijn zoon! vergeet mijn wet niet; maar uw hart beware mijn geboden. Want langheid van dagen, en jaren van leven, en vrede zullen u vermeerderen. Dat de goedertierenheid en de trouw u niet verlaten; bind ze aan uw hals; schrijf ze op de tafel uws harten. En vind gunst en goed verstand in de ogen Gods en der mensen.

Vertrouw op de Here met uw ganse hart, en steun op uw verstand niet. Ken Hem in al uw wegen, en Hij zal uw paden recht maken. Zijt niet wijs in uw ogen; vrees de Here en wijk van het kwade.”¹⁾

De jongen hield met lezen op, en staarde voor zich

¹⁾ Spreuken 3 : 1—7.

uit in het zwak-verlichte hokje, waar alleen het kleine petroleum-lampje een lichtkring wierp vlak bij zijn slaappleaats.

Hij dacht Hij zag zichzelf weer gáán, die avond, met Schoofs, door de drukke straten; hij zag zichzelf binnenkomen in het café; hij zag weer alles, wat zich daar afspeelde

Toen legde hij z'n Bijbeltje uit de hand, sloot de ogen en bad:

„O Here, blijf Gij mij nabij; leid Gij mij, bij al wat ik doe. Laat mij op U vertrouwen met mijn ganse hart — leer mij te wijken van het kwade en te strijden tegen de zonde Ik ben hier alleen, Here Jezus; blijf Gij mij nabij, en help mij en steun mij, om Uws Naams wil. Amen.”

VI.

„Kameraads“

De volgende dag deed Schoofs tegen Jelle tamelijk kortaf.

Toen hij hem 's morgens aan dek zag verschijnen, groette hij hem ternauwernood en bromde: „Waarom liep je gisteren met zo'n dolle kop weg, kwajongen?“ Want het had Schoofs gestoken, dat zo'n groen ventje, zo'n veenkloet, die pas kwam kijken, tegen volwassen kerels als Brandsema en hemzelf zó was opgetreden.

„Ik liep niet met een dolle kop weg,“ verdedigde Jelle zich. „Maar Brandsema hoefde niet te spotten, en jenever drink ik niet.“

„'t Was geen jenever, kuiken,“ zei Schoofs.

„Kan wel,“ zei Jelle, „in ieder geval was het sterke drank. En als ik niet wil drinken, heeft geen sterveling me te dwingen.“

„Och, vent, doe niet zo flauw! Je zult er heus niet van bederven, van dat goedje.“ En Schoofs lachte. Maar de jongen bleef ernstig.

„D'r zijn er genoeg van bedorven,“ zei hij, „en ik wil het niet proberen . . .“

„'n Braaf jochie ben je!“ spotte Schoofs. „Want je mag van thuis niet, natuurlijk.“

Jelle werd nijdig — het bloed steeg hem naar de wangen. Maar hij dacht aan zijn bidden, en bedwong zich.

„Dat maakt voor jou toch geen verschil?“ vroeg hij, uiterlijk kalm.

„O nee!“ Met 'n overdreven handgebaar dikte Schoofs zijn woorden aan. „Als je maar weet, dat ik geen zin heb, om verder kindermeisje te spelen!“

„Ziezo, die zit!“ dacht hij vergenoegd, terwijl hij naar het achterdek liep, om Jelle de gelegenheid tot antwoorden te benemen.

Dat zou-d-ie wel gevoeld hebben, dat „kinder-meisje spelen” Schoofs grinnikte in zichzelf, toen hij de staaldraden opcirkelde, die op dek lagen.

En Jelle ?

Jelle keek hem een ogenblik na — Jelle deed een stap in zijn richting Toen bleef hij staan, — en glimlachte

Want: was er nu niet iets héél moeilijkjs voor hem weggenomen? Niet meer met Schoofs mee

Hij had geweten, dat hij dat niet meer doen zou — dat hij met z'n maat niet meer de stad in zou

„Vrees de Here met uw hele hart, en wijk van het kwade”, had hij gelezen.

Wijken van het kwade — dat was nú, voor hèm: niet meegaan met Schoofs, die hem in verkeerd gezelschap en op ongewenste plaatsen bracht Maar om het z'n kameraad te zèggen

En nu — De moeilijkheid was ineens opgelost: die kameraad had het zèlf gezegd. Wel op een prikkelende, kwetsende manier, maar: zèlf gezegd.

„Here, ik dank U,” fluisterde Jelle — En met moed begon hij het werk van die dag

De kou was niet minder geworden — een scherpe noordoosten-wind floot over de rivier, sneed je in het gezicht, drong door je kleren haast heen

Alles, wat je aanpakte was door-en-door koud — en je voeten vielen haast af

Maar: vooruit! Ijsbreken, in de havens! Heisa! hoe dat ging! Vooruit, en bons! Kraken! breken! Ha, de strijd tegen het ijs — met een stevige schuit onder je, een gepantserde boeg voorop

Je vergat er de kou om, je vergat er Schoofs om!

Ja, — als-ie voorbijkwam, of als je samen iets moest doen, en hij sprak dan niet meer als hoog nodig, of hij lachte zo'n kwetsend grijnslachje, ja, dan voelde je het weer even Maar de overhand behield toch in Jelles hart dat blijde gevoel van 's morgens. Dat ge-

voel, van geholpen te worden en gesteund Dat weten, dat *bidden helpt*

Eigenlijk was de jonge Tjakkens die avond van plan geweest, aan boord te blijven. Schoofs was al tamelijk vroeg op stap gegaan, en Jelle had met de machinist een poos zitten praten in de machinekamer Maar de praat was opgeraakt — Oosthuis had 'n krant gekregen van de schipper, naast wiens aak de „Thor” lag, en was gaan lezen

'n Poosje had Jelle nog rustig gezeten — had even 'n blad van de krant ingekeken, maar dat verveelde hem gauw. 't Was 'n heel andere krant, als die vader altijd las

Toen was hij weggegaan — de stad in op z'n eentje.

Met de stroom mee had hij gelopen — eerst dezelfde weg, die hij met Schoofs was gegaan: Hoofdsteeg, Hoogstraat

Toen was hij op de Blaak gekomen — en hier en daar bleef hij voor een winkel staan kijken. Allerlei mooie dingen zag hij er; dingen, waarvan hij vaak niet eens wist, waarvoor ze gebruikt konden worden of waarvoor ze dienen moesten; dingen ook, zó mooi en zó schitterend, dat zelfs de gedachte niet bij hem opkwam: „Die moest je nu kunnen kopen, voor jezelf, of voor thuis”

Maar hij zag ook wel iets, dat hij graag gekocht had: iets leuks voor Thale of een aardigheidje voor Houwkien 'n Paar blinkende koperen vaasjes zag hij ergens — die zouden mooi zijn voor moeder! Maar tegelijk bedacht hij, dat er voor zulke dingen geen geld was! Z'n gage was niet zó hoog en het geld, dat binnenkwam in hun gezin kon wel aan nodiger dingen besteed worden

Terwijl dat hij zo dacht, schoof een jongetje van een jaar of negen, tien vóór hem

„Kijk, moeder, dàt!”

Het wees met de vinger naar een mecanodoos, die in een hoek van de étalage stond.

Jelle ging een pas opzij — keek naar de dame, die bij het ventje was. 'n Aardige dame leek het hem wel, tenminste ze keek zo vriendelijk en ze praatte zo aardig met het kereltje. Maar deftig! 'n Mantel, helemaal van bont!

„Die in de hoek, bedoel je, Johan?” vroeg ze, en haar zontje antwoordde: „Ja moeder — die mecanodoos van drie gulden!”

„Heeft Frits die zó graag?”

„Ja moe. Gisteren kwam ik hier nog met hem langs — toen hebben we óók staan kijken.”

„En toen heeft Johan z'n vriendje zeker al beloofd: „Die doos krijg je van mij op je verjaardag?”

„Nee moe — maar Frits zei wel, dat-ie 'em èrg graag had.”

„Nu, dan gaan we 'm kopen, hoor! Kom maar!”

De twee stapten de winkel in.

„Toe maar!” dacht Jelle. „Drie gulden — om een cadeautje te geven aan een vriendje!” De vaasjes voor moeder kostten lãng niet zo veel. En hij wèrkte hard!

Maar tegelijk herinnerde hij zich de blijdschap, toen Grijsseels hem was komen halen voor de „Thor” — Toen was hij dankbaar geweest, omdat God werk en verdienste gaf; mocht hij nu ontevreden en afgunstig worden, omdat een ander méér had gekregen?

Hij duwde z'n verkeerde gedachten weg; begon te denken aan de volgende dag Dan beurde hij z'n eerste geld! Dan kon hij naar huis sturen! 'n Postkantoor was dicht in de buurt van de haven, had hij gezien — zodra de kapitein hem betaald had, ging hij daar meteen een postwissel verzenden! En schreef hij meteen een lettertje naar huis, mèt z'n adres Want dàn kwam er 'n brief terug: als ze zijn adres wisten, en toch schrijven moesten, of de postwissel goed was overgekomen. Zó was de afspraak geweest.

Jelle was de Blaak terug-gelopen; hij kwam nu langs

een standbeeld en over een plein, met een fontein
Kijk, die brede straat had hij gisteren óók gezien —
„de Coolsingel” had Schoofs gezegd, dat het was.

Weet je wat, dan ging hij nu rechtdoor — daar had
je óók een winkelstraat

Jelle liep de Nieuwe Binnenweg op. 't Was er tame-
lijk druk, ondanks de kou.

Hè, was dat niet? Nòg es gekeken — ja zeker,
dat was Schoofs!

Maar wie had hij daar bij zich? Brandsema was het
niet, dat zag Jelle wel. En ook niet iemand van de
„Thor”.

Bepaald rècht liep Schoofs niet meer, en z'n met-
gezel evenmin. Jelle verhaastte zijn stap wat, en kwam
nu tamelijk dicht achter hen. De twee praatten luid,
maar de jongen kon hen niet verstaan. Af èn toe
lachten ze — een dwaze, holle lach

'n Paar voorbijgangers keken Jelle hoorde er
één zeggen: „Die hebben wat te veel op!” en 'n ander
antwoordde: „Als er 'n agent komt, pikt-ie ze wel in.”

Maar er kwam geen agent.

Onwillekeurig bleef Jelle de beide mannen volgen
— zó scheen z'n doelloos lopen een doel te krijgen,
en bovendien dreef hem een zekere nieuwsgierigheid,
belangstelling

Schoofs en de ander liepen de Nieuwe Binnenweg
een eind af — toen sloegen ze een zijstraat in. Daar
was het donkerder en stiller — je hoorde de dronke-
mansstemmen luider klinken.

„Nee!” hoorde Jelle zeggen. Eén van de twee bleef
staan: Schoofs. Maar de ander trachtte hem te over-
reden, met veel „Kom nou” 's en „Toe dan” 's. Hij
pakte Schoofs bij de arm, trok hem mee En, half-
tegenstribbelend, ging de dekknecht van de „Thor”
toch Maar ineens bleef hij staan, begon in al z'n
zakken te zoeken.

De ander scheen toe te kijken, tenminste voorzou-
ver Jelle in het donker kon onderscheiden.

„M'n portemenee," hoorde hij Schoofs zeggen, met dikke tong. „Die is weg"

„Wel nee, man," zei de ander. „Je hebt hem vast nog wel."

Schoofs bleef zoeken — twee, drie maal in dezelfde zak. „Ze hebben 'em gestolen," beweerde hij. „Vast!"

Er kwamen wat mensen om de twee heen staan — Jelle drong zich er tussen.

'n Paar graptten over de dronken kerels, die samen zochten naar 'n verloren beurs. Anderen bemoeiden zich met het geval.

„Bè' je je cente kwijt, makker?" informeerde een werkmán.

„Ja — kwijt, hoor!" zei Schoofs, en, blij met de belangstelling, vertelde hij er bij: „Gestole, vast en zeker."

„Door wie? Waar?"

Ja — dáár dacht Schoofs zelf met moeite over na, en éér hij een antwoord bij elkaar had, riep een opgeschoten jongen uit de mensengroep: „Door de kastelein — dat kun je wel zien!"

„Nee —," zei Schoofs, „ik ben niet dronken!" Er werd gelachen.

„Ja, lachen jullie maar. Míjn cente zijn weg."

Schoofs werd nijdig. Z'n makker, die tot nu toe rustig gestaan had, kwam op hem toe.

„Ga mee," zei hij. „Kom — Die portemenee leit *hier* vast niet."

„Hei' jij 'em zèlf soms, kame-raad?!" schreeuwde de jongen van zoëven.

„Ikke?" Maar vóór de kame-raad verder iets kon zeggen, greep Schoofs hem aan.

„Jij hebt 'em! Dief! Geef òp m'n cente!"

De aangevallene trachtte zich los te rukken — de twee worstel-

De twee praatten luid.

den Het publiek genoot; Jelle drong wat meer naar voren.

„Laat me los!”

„Geef m'n centen!” In zijn woede stompte Schoofs wild naar zijn tegenstander; zijn volle vuist trof diens gelaat De man deinsde achteruit — toen, met een schreeuw, stormde hij weer naar voren In zijn opgeheven hand flikkerde iets in de lantarenschijn Maar éér die hand dalen kon, schoot een jonge gestalte tussen de twee vechtenden, sloeg met een forse klap de aanvaller het mes uit de handen. Kletterend viel het op de grond. Schoofs zag het, en dat gezicht ont-nuchterde hem ten dele. Hij keek naar zijn helper — naar zijn tegenstander óók, die nu door een paar mannen werd vastgehouden.

Deze was ineens gekalmeerd: „Laat me maar los, mannen. Ik zal hem niks meer doen — 't is maar dronkemanspraat, wat-ie zei.”

„Wat jij deed, was óók niet iets van een nuchter mens,” vond een werkmán, „maar allá — als je verder bedwaard bent.”

„Politie!” werd er geroepen. Vanaf de Nieuwe Binnenweg-kant kwam een agent aan. Verschillende van de omstanders stapten weg — óók de aanvaller, vrij gelaten door de mannen, maakte zich stil uit de voeten.

Jelle stond bij Schoofs — hij had het mes van de grond opgeraapt en in de zak gestoken. De mensen om hen weken uiteen, toen de agent aangestapt kwam.

„Wat is er hier te doen?” vroeg die.

„'n Paar half-dronken kerels,” lichtte iemand hem in. Meteen zag de politie-man Schoofs en Jelle.

„Deze hier zeker?” zei hij, half-vragend.

„Die jongen niet,” kwam de werkmán, die zoëven de aanvaller had tegengehouden.

„De ander dus. Ah zo!”

Hij trad op Schoofs toe, maar Jelle voorkwam zijn woorden.

„Ik breng hem wel thuis, agent,” zei hij. „Ik ken 'em wel.”

„O ja?”

„Ja — we varen op dezelfde boot Hij gaat wel met me mee.”

Schoofs zei niets, al hoorde en zag hij heel duidelijk, wat die jongen voor hem deed, die jongen, die

„En waar is de ander dan?” informeerde de man der wet.

„Die was niet zó dronken, of hij poetste de plaat!” Een vrijpostig jongmens drong naar voren, om de agent eens piekfijn in te lichten.

Maar die vond dat onnodig.

„Dus je staat verder voor hem in?” vroeg hij aan Jelle, met een hoofdknik naar Schoofs duidend, die nog steeds zwijgend daar stond.

„Ik breng hem naar boord,” zei Jelle.

„Goed dan,” stond de agent toe. „Doorlopen, mensen,” voegde hij er meteen bij, en op die aanmaning verspreidde zich de groep kijkers.

„Kom mee,” zei Jelle, en Schoofs stapte naast hem mee. Hij was nu bedaard en nuchter — hij kon nu denken over wat er gebeurd was

En terwijl Jelle zwijgend naast hem liep, Jelle, die hij die dag zo nors had behandeld, Jelle, die hem vóór-gesproken had tegenover de agent, begon Schoofs zich te schamen.

Hij keek van terzij naar de jongen — naar dat „groene ventje”

Als die er niet was geweest, had hij, Schoofs, nu op het politie-bureau gezeten, met op z'n minst een verbaal wegens openbare dronkenschap En als de kapitein van de „Thor” dat te weten was gekomen Die had het niet op lui, die dronken — hij had eens subiet een dronken stoker weggestuurd!

Als Jelle nu aan boord óók maar z'n mond hield!

„Jelle?”

„Ja?”

„Wat zeg je, als de ouwe vraagt . . . ?”

„Die vraagt niet.”

„Maar àls-t-ie 't doet?”

„Dat ik jou in de stad gezien heb, en dat we samen naar boord zijn gekomen.”

Zwijgen. Schoofs liep in moeilijke gedachten. Toen zei hij:

„Als de kap het hoort, is-t-ie in staat me te ontslaan.”

„Hij hoort het niet — tenminste niet van mij.”

Erg spraakzaam was Tjakkens niet, merkte de ander wel — afijn, op het voornaamste punt had hij hem gerustgesteld, en, eerlijk gezegd, Schoofs had óók niet veel zin in een gesprek Hij wist eigenlijk niet goed, wat hij zeggen moest, hoe hij Jelle nu behandelen moest

Zo bereikten ze de schuit

In de dagen, die volgden was Schoofs heel wat vriendelijker tegen Jelle dan ná hun eerste uitgang, 's avonds.

Toch: gewóón was hij niet.

Het leek wel, of er iets was, dat hem belette te zijn zoals vroeger: de oudere kameraad, die joviaal en beschermend een jong broekie aan boord wegwijs maakte. Hij was vriendelijk en voorkomend tegenover Jelle, en tòch tòch leek het, of hij de jongen vermeed, zoveel hij kon.

Jelle van z'n kant probeerde geen nauwere kameradschap meer aan te knopen — goéd met Schoofs, maar wat op 'n afstand

Voor de veiligheid

Want: als je bidt „leid ons niet in verzoeking,” dan moet je die verzoeking ook zoveel mogelijk uit de weg gaan. Dat wist Jelle, en dat dééd Jelle.

De dag, dat de kapitein hem zijn eerste gage had uitbetaald, was hij naar het postkantoor geweest. Met vreugde en trots had hij een postwisselformulier gekocht, dat ingevuld aan de lessenaar in de kantoorhal, en het grootste deel van z'n verdiende geld gestort

„De Heer Tj. Tjakkens, a/boord „Arbeid en Welvaart”, Schelmse weg, Linteloo.”

Hij had het adres goed duidelijk geschreven — het nog eens zorgvuldig nagelezen: in geldzaken moest je secuur zijn!

'n Paar dagen later kreeg hij bericht van thuis terug.

Dat het geld goed was overgekomen — dat het prachtig te pas kwam, al had vader gelukkig met 'n paar losse karweitjes wat verdiend — dat Thale het op school nog steeds zo prettig vond — dat ze allemaal nog

goed gezond waren — dat Houwkien in besprek was met een mevrouw om als noodhulp te gaan dienen — dat moeder eigenlijk wel een brief van hem had verwacht Of had hij geen tijd? Het werk was toch niet te zwaar? En hoe waren de mensen aan boord voor hem? Die dekknecht, die er was?

Thale had er een apart briefje bijgedaan: hoe Jelle Rotterdam wel vond, en of hij al veel winkels en straten en gebouwen had gezien? Op school had meester het over Rotterdam gehad: over de havens, en het Witte Huis, en de diergaarde, en de spoorbruggen. Had Jelle dat allemaal gezien?

De brief-lezer glimlachte in zichzelf; het was wèl erg prettig, bericht van thuis, en dat alles goed ging, en zijn geld zo mooi van pas kwam Die Thale! 'n Leuk joch toch, om zo over die meester en over Rotterdam te schrijven! Die dacht zeker, dat de lui van de „Thor” niets anders hadden te doen dan in Rotterdam te passagieren! Jawel — goeie morgen! En àls je ging, dan Jelle dacht aan wat ie met Schoofs had meegemaakt.

En hij dacht ook, aan wat moeder had geschreven, onderaan de lange brief met allerlei nieuws van huis:

„Soms denk ik wel eens: Jelle daar alleen in zo'n vreemde, grote stad. Dan word ik soms bezorgd, angstig Maar ik bid voor je. Blijf, bij wat je geleerd is, jongen, en kijk uit, met wie je meegaat. Laat je niet overhalen tot dingen, die je niet doen zou, als je vader en ik er van wisten — tot dingen, waarvoor je niet kunt bidden en danken. En laat je niet meenemen naar plaatsen, waar je niet hoort En blijf zelf ook bidden, geregeld.”

Moeder moest eens weten Maar: moeder mòcht weten. Mòcht weten, dat hij weggelopen was; dat hij gebeden had; dat zijn bidden was gehoord Dat God hem had bewaard

De wind was naar het noord-westen gedraaid: „Daar kon wel eens dooi uit komen,” hadden de mensen gezegd.

Jelle had het gehóópt: niet, omdat hij van de „Thor” zo gauw mogelijk wèg wilde, al was het voor hem natuurlijk prettiger aan boord van de „Arbeid en Welvaart”, maar vooral omdat dooi het begin moest zijn van het weer in-de-vaart-komen van vaders scheepje

„De dooi zet niet door,” beweerde Oosthuis

’t Was wel wat minder koud geworden, en ’s middags om twaalf uur, in de zon, dropen er wel een paar droppels langs de ijspegels, die van goten en randen afhingen, maar wat overdag wegsmolt, vroór ’s nachts weer even hard, om niet te zeggen: harder, aan Nee, de dooi zette niet door

Tot De wind draaide verder — hij schoot uit naar het zuid-westen, en toen was het met de vorst gedaan

Grote, grauwe wolken dreef de wind voor zich uit — die stapelden zich op, breidden zich uit, tot ze de hele hemel in bezit hadden genomen, en uit die wolken begon de regen neer te stralen

De kou was voorbij — de stijgende temperatuur en de overvloedige regen deden te zamen hun aanval op het dikke ijs in sloten en vaarten en kanalen en rivieren. Dat ijs werd zachter, het water kwam er op, het werd poreus, en soppig

„Als het boven lòskomt” zei Schoofs. Hij keek naar het ijs in de haven, waar hele stukken dreven . . .

„De dijken houden het wel,” meende de stuurman.

„D’r zit anders heel wat!” wierp de dekknecht tegen. „Reken es, hoe lang het heeft gevroren.”

„Dat wel — en natuurlijk, zéker weet niemand, wat er gebeuren zal. Maar ik heb een gevoel, dat het wel mee zal vallen.”

„Laten we ’t hopen!” Schoofs scheen het gevoel van de stuurman niet te delen en hij begon Jelle uiteen te zetten, hoe losrakende ijssdammen in de rivieren een groot gevaar voor de dijken kunnen opleveren. „Daarom laten ze soms die dammen met dynamiet

springen, zie je," verduidelijkte hij. „Dan blijft er niet zoveel ijs zitten, dan hoopt het water er achter niet op”

Jelle luisterde — een nieuw gevaar kwam opzetten. Niet voor hem persoonlijk, niet voor thuis in de eerste plaats — maar voor het land achter de dijken, voor de mensen, die daar woonden.

Die avond, vóór z'n kooi, bad hij óók voor hen

Nu begon het ijs boven in de rivier los te komen; de massa schotsen, die naar beneden kwam afdrijven, werd al groter Eén breed schotsenveld leek de Nieuwe Maas nu — draaiend en wentelend, schurend en scheurend schoven de ijsschollen onder de brede bruggen door, voort, op hun weg naar zee

De wind schoot soms uit in bulderende rukvlagen, die de zware regendroppels in schuine stralen voor zich uit joegen — het was onaangenaam aan dek. Onaangenaamer nog, dan tijdens de felle vorstweken, vond Jelle. Maar hij was blij met de ingevallen dooi en het omgeslagen weer

De kapitein had hem laten roepen.

„Luister es, Tjakkens. Nu de vaarten straks weer openkomen, zal je vader misschien gauw met de schuit naar Groningen kunnen om turf. Moet jij dan mee?”

„Ik wéét niet, kapitein Ik hielp wèl altijd.”

„Ja, zie je, wat mij betreft Nieveen is nog niet beter — dat duurt nog licht een week of wat, schreven ze laatst uit het ziekenhuis. Wat mij betreft: ik had graag, dat je me zolang bleef helpen, als 't kon”

„Ja, kapitein.”

„Tenminste: als het je bevalt hier aan boord.”

„Dat wel, kapitein. Maar ik weet niet, wat vader wil.”

„Nee. Nou, schrijf er dan eens over.”

„Goed, kapitein.”

En Jelle schreef.

Hij zat in de kajuit, waar de kapitein hem een plaatsje had gewezen.

Schoofs kwam binnen, om wat te halen, en toen hij de jongen aan 'n brief bezig zag, vroeg hij:

„Naar huis ?”

„Ja,” zei Jelle.

„Iets bijzonders ?”

Even aarzelde de jongen — toen zei hij: „Nee-ee . . . De kap heeft gevraagd, of ik nog wel blijven kan tot Nieveen beter is, nu zo meteen de vaart weer begint.”

„En ?”

„Daar schrijf ik over”

„Wil je ?”

„Jawel.”

Schoofs keek het kajuitvenstertje uit — een ronde patrijspoort. Hij zag niet veel — water, en ijsschotsen, en scheepsrompen.

„Zo lollig heb je 't anders aan boord niet,” zei hij. Jelle keek op — maar, alsof hij de bijzondere bedoeling van de ander niet had gemerkt, antwoordde hij: „Och, de lui zijn aardig en goed voor me — de kapitein heeft graag dat ik blijf, en”

„Wat „en” ?” Schoofs had de blik weer naar Jelle gewend; zou de jongen nu iets zeggen van: „met jou gaat het óók weer dragelijker ?” Hij hoopte het half — hoopte toch óók weer van niet.

„Nou: en de verdienste”, lachte Jelle. Schoofs wist immers toch, hoe het daarmee thuis stond; dat had Jelle hem de eerste avond de beste al verteld

„Ja, om de verdienste doe je wat tegenwoordig.”

Met die woorden ging de dekknecht de kajuit uit — de briefschrijver bleef even peinzend zitten.

Die verdienste — die had hij altijd gezien als door God hem geschonken; de Here gaf werk en brood . . . En daar dééd je wat voor: daarom båd je en daarvoor dånkte je

Al gauw had Jelle antwoord. Hij kon gerust blijven, zolang de kapitein hem nodig had. Het zou toch alles behalve mooi zijn, wanneer hij nu de „Thor” in de steek liet, terwijl ze eerst zo blij waren geweest, dat hij

er komen kon. Als de vaart weer mogelijk was, zou vader de eerste reis naar de veenkoloniën om turf wel zònder hem maken — trouwens, de dienst, waar Houwkien het oog op had gehad, was „overgegaan”; die mevrouw had een meisje kunnen krijgen, dat al eens eerder in betrekking was geweest. Nu Houwkien aan boord bleef, kon zij wel helpen. 't Zou in ieder geval maar tijdelijk zijn — als die Nieveen beter was, kwam Jelle toch weer naar de „Arbeid en Welvaart”.

„Mooi,” zei de kapitein, toen de jonge Tjakkens hem mededeelde, dat z'n vader voorlopig zonder hem zou varen. „Ik ben er blij om, ik houd niet erg van veranderen.”

De „Thor” had nu volop werk — en lang niet iedere avond lagen ze in Rotterdam voor de wal. Ze hadden de Schie opengeboken — tot Delft waren ze gekomen.

Daar was het veel stiller dan in Rotterdam — en vanzelf bleef je dan meer aan boord.

Die avond was Jelle naar de wal geweest, maar hij kwam weer vroeg terug. Schoofs stapte net de loopplank af, van plan, zich wat te gaan vertreden.

„Uitgewandeld?” vroeg hij aan Jelle.

„Och ja,” zei die. „Wat moet je in je eentje, hè?”

„Laten we samen gaan,” stelde Schoofs ineens voor. Het was de eerste keer ná die „mislukte” avond, dat hij het weer vroeg en het verwonderde Jelle even. Schoofs zàg dat wel. „Je kunt het gerust wagen,” zei hij, en toen gaf Jelle toe.

Maar de praat wilde niet komen — zwijgend liepen ze naast elkaar door de straten. Een enkele maal viel er een opmerking — dan wist geen van beiden het gesprek verder te voeren en kwam er weer een pauze. Ze waren op het Oude Delft gekomen — daar was het tamelijk donker en er liepen weinig mensen. Schoofs kuchte — toen zei hij:

„Luister es, Jelle. Eigenlijk — ja, zie je — nou, ik wou je tòch zeggen, dat ik er anders over denk dan toen.”

„In Rotterdam?” vroeg Jelle, en tegelijk voelde hij het overbodige, het onhandige van die vraag.

„Ik heb je toen „flauw” genoemd, en „'n braaf jochie” — maar eigenlijk was, wat je deed, flink. Jij alleen tegen twee grotere kerels . . . En die avond daarna . . .”

„Ik wàs niet alleen,” zei Jelle.

„Hoe?” wilde Schoofs vragen, maar eer hij zijn vraag voleindigd had, ging de ander door:

„Alléén had ik het niet gekund. De Here heeft me geholpen.”

En — alsof hij nu àlles wilde zeggen, éér deze gelegenheid voorbij ging, sprak hij dóór:

„Zie je, het viel niet méé, om wat van dat spotten te zeggen — en om wèg te gaan . . . Eerlijk gezegd, durfde ik niet goed eerst; ik had het veel eerder moeten doen . . .”

„Nou,” zei Schoofs, „dat je niet durfde . . .”

„Kijk, zie je — dat spotten deed me pijn. Nog niet ééns, omdat Brandsema Grijseels na deed, maar veel meer, omdat-ie de Bijbel misbruikte.”

„Ik dacht, dat je anders met Grijseels óók nog al wat op had — die heeft je immers dit baantje bezorgd?”

„Zeker — heb ik ook. Maar véél erger vond ik dat spotten met Gods Woord . . .” Hij aarzelde een korte seconde, toen, moedig, zei hij: „De Heiland heeft méér voor mij gedaan.”

Schoofs meende hem te begrijpen: Jelle geloofde

Ze waren op het Oude Delft gekomen

immers, dat alle dingen, die hij ontving, hem van God toekwamen; dat God het zó had geleid, dat hij werk had gekregen?

Zo zéi Schoofs het ook, maar de jonge Tjakkens schudde het hoofd. Zeker, ook dát was waar, ook dát geloofde hij, en hij was de Here dankbaar, die hem in deze barre winter werk had gegeven. Maar zoëven had hij iets oneindig veel hogers bedoeld.

„Jezus is voor de zonden gestorven — Hij wil uit genade zalig maken, wie in het geloof Hem bidt, wie Hem dient en vreest En zie je, ik heb Hem liéf Daarom”

En tegelijk, dat hij dat zei, dacht Jelle er aan, hoe váák hij-zelf dingen deed, die niet overeenstemden met wat de Heiland van hem vroeg, dingen, die niet overeenstemden met het dienen van de Here, dat hij tòch zo gaarne wou En hij herinnerde zich zijn gedurig bidden om vergeving, om kracht en hulp in de strijd tegen die verkeerde dingen, tegen *de zonde*

Maar van die gedachten merkte Schoofs niets. In hem groeide de bewondering voor dat jonge kereltje, dat daar naast hem liep; die jòngen nog, die uit was gekomen voor zijn overtuiging, die getuigde van zijn Here

„Ik weet van al die dingen niet zo precies,” zei hij, omdat het gesprek hem tòch min of meer begon te benauwen. „Maar één ding weet ik wel: jij hebt je flink gehouden, toen En ik was 'n lammeling. Later ook! Maar — als jij tenminste wilt — laten we weer samen gaan, en ik beloof je, dat je van míj geen last meer zult hebben”

„Afgesproken,” zei Jelle.

En toen liepen ze weer een eind zwijgend naast elkaar — en eigenlijk had Jelle een onbevredigd gevoel. Was dát nu alles, waar zijn spreken op uit liep? Kon niet?

Toen rees uit zijn hart een stil gebed.

VIII.

Bevredigd

Het was nu aan boord van de „Thor” voor Jelle veel prettiger geworden. Schoofs was na hun gesprek in Delft aardiger dan ooit te voren en behandelde hem lang niet meer als een jochie, dat pas kwam kijken, maar veel meer als iemand van gelijke krachten . . .

De dooi had stevig doorgezet — met het ijsbreken was het gedaan, en de pantsering was van de boeg van de „Thor” afgehaald, zodat de boot nu weer een gewone sleepboot was geworden. Ze hadden een reis gemaakt naar Amsterdam — en daar in Amsterdam waren twee brieven gekomen.

Eén voor Jelle: Vader was met de „Arbeid en Welvaart” naar het noorden gevaren; dat was een zware reis geweest, want al lagen de wateren ópen, daarom waren ze nog lang niet ijsvrij: dat hadden vader en Houwkien terdege bemerkt, wanneer ze in de lijn liepen en het schip trokken.

Maar nu lagen ze dan in een wijk in de venen van de Weerdingermond — en tegen dat Jelle de brief had, hoopten ze klaar te zijn met schepen, om dan dadelijk weer terug te varen. Dit keer niet naar Linteloo — vader moest een paar ladingen turf leveren aan een steenfabriek langs de IJsel. Verder was alles aan boord wèl, en ook de laatste postwissel van Jelle was goed angekommen — zijn geld had hen mooi door de tijd, dat er haast geen verdienste was, heen geholpen . . .

Ging het verder nog goed met hem?

De andere brief was voor de kapitein geweest, van Nieveen. Die was beter, en mocht met een week weer aan 't werk gaan. Of de kapitein hem dan hebben kon? Hij hoopte natuurlijk van wèl.

De kapitein zocht Jelle op.

„'t Zal op 'n eind lopen, Tjakkens,” zei hij. „Nieveen schrijft, dat-ie beter is, en graag wil terugkomen.”

„Goed, kapitein. En tegen wanneer?”

„Hij komt volgende week, is 't plan. Maar jij hoeft niet precies dezelfde-dag-al weg, hoor! Je wacht maar, tot jullie schip in de buurt is.”

„Vader komt vooreerst niet lager dan de IJsel, kapitein. En wij gaan naar Utrecht?”

„Ja — die reis heb ik aangenomen. 't Spijt me, dat ik je niet kan houden, Tjakkens. Ik ben best over jou en je werk tevreden. Maar Nieveen heeft de oudste rechten.”

„Natuurlijk, kapitein. En ik wist toch immers, dat ik voor noodhulp kwam! Ik ben blij, dat ik die weken werk heb gehad.”

„Wil ik soms eens voor je horen, of een andere kap je hebben kan?”

„Misschien is 't beter, dat ik eerst naar onze schuit ga. Vader kan me voorlopig best gebruiken — later . . .”

„Je hebt nog een jongere broer, hè?”

„Thale. — Als die zover is, dat hij vader kan helpen, dan zou ik wel gemist kunnen worden op de „Arbeid en Welvaart”. Als ik dan nog eens bij u aankloppen mag . . .”

„Gerust hoor. 't Zal me een groot plezier doen, als ik jou helpen kan.”

„Dus je gaat weg?” had Schoofs gezegd, toen Jelle hem het nieuws vertelde, en verder had hij gezwegen.

Ze waren — met een paar sleepschepen achter de „Thor” aan — het Merwede-kanaal afgevaren en lagen nu in de kolk te Utrecht. 't Was Zaterdagavond, en Schoofs was in z'n eentje van boord gegaan.

„k Ga me laten scheren, en een paar sigaren kopen,” had hij verklaard. Maar hij bleef knap lang weg en toch hoefde je barbierszaken of sigarenwinkels niet zo ver te zoeken. Die waren er dichtbij genoeg.

Jelle was aan boord gebleven, had wat met Oosthuis,

de machinist, gepraat — eigenlijk half in de verwachting, dat Schoofs niet al te lang zou uit blijven, en ze dan nog samen een eindje gingen lopen.

Maar nu Schoofs langer uitbleef, dan de jongen had gedacht, ging hij alléén nog even aan de wal. En toen hij, op de terugweg al weer, in de Kanaalstraat Schoofs achterop liep, zei die: „O hé, wat ben jfj wezen jagen?”

Jelle lachte. „Dat mag ik jou eigenlijk eerder vragen,” zei hij. „Maar ik wil 't je wel vertellen. Ik ben es wezen kijken, waar hier in de buurt een kerk staat.”

„Voor morgenochtend?”

„Ja. 't Is nogal dicht bij, heb ik gezien.”

„Zo. Hoe laat begint-ie?”

„Tien uur.”

„Zo.” Toen: „Ik ga met je mee, als je 't goed vindt.”

Jelles hart juichte — z'n mond zei: „Vanzelf. Uitstekend, hoor!”

Toen dacht hij aan die avond in Delft

„Gaat nu heen in vrede, en ontvangt de zegen des Heren.”

De gemeente rees op — ook Schoofs en Jelle stonden in de kerkbank, en eerbiedig luisterden ze naar de woorden, waarmee de zegen des Heren over hun hoofden werd uitgesproken. „Amen.”

Langzaam schuifelden de kerkbezoekers naar buiten — het orgel juichte in volle accoorden:

*„Jezus neemt de zondaars aan,
Roept dit troostwoord toe aan allen”*

Schoofs kende de woorden niet — hij luisterde scherp naar een kerkganger naast hem, die ze halfluid zong De melodie bleef hem eveneens bij — de gedragen, en toch zo blijde melodie

Hij had eerlijk getracht, de preek te volgen en véél had ie er van begrepen Over de verloren zoon had de dominee gepreekt, maar hij had gezegd, dit

keer meer te willen letten op de vader dan op de zoon

Op de vader — die wachtte op de terugkeer van zijn jongen; die blij was, toen zijn jongen kwam, kwam met de belijdenis van zijn zonde „tegen de hemel en voor u” De vader, die in zijn grote liefde vergaf aan wie met oprecht berouw tot hem terugkeerde

„Jezus neemt de zondaars aan!”

Ja, Schoofs had de hoofdzaak uitstekend begrepen, en Schoofs had óók beter begrepen, wat Jelle hem eens gezegd had over zijn liefhebben van de Heiland, om wat Deze voor een zondaar heeft gedaan

Eigenlijk speet het Schoofs méér, dan hij zeggen wilde, dat Tjakkens al gauw van de „Thor” wegging — hij zou wel graag vaker met hem mee gegaan zijn naar de kerk, en vaker met hem over deze dingen hebben gepraat.

„Hoe is 't je bevallen?” Die vraag van Jelle klopte precies op zijn gedachtengang, en hij antwoordde: „Beter, dan ik gedacht had.”

„Je moet 's meer gaan.”

„Ja — dat doe ik misschien wel. Ik wil van die dingen meer weten.”

Jelle greep in zijn zak.

„Schoofs,” zei hij, „wil je dit van mij aannemen?” en hij stak hem zijn Bijbeltje toe. „Als je méér wilt weten van die dingen, kun je niet beter doen, dan dáárin lezen, en veel bidden”

„Dank je,” zei Schoofs, en hij borg het Bijbeltje in zijn jaszak. „Ik beloof je, dat ik het lezen zal.”

Maandagmorgen.

Jelle had afscheid genomen van de bemanning van de „Thor” — de kapitein had hem, boven zijn gage, de reiskosten gegeven tot Deventer, waar hij heen moest, omdat daar in de buurt vader was met hun schip — en

nu bracht Schoofs hem naar het station. Daar had de kapitein verlof toe gegeven — de sleepboot ging door naar Vreeswijk; als Schoofs aan het Centraal-Station een autobus nam, kon hij nog vóór de Thor aan de Vreeswijkse sluizen zijn, en daar weer aan boord komen.

Schoofs had er op gestaan, Jelles geruite zak te dragen, waarin deze zijn goed had En Jelle moest vooral es schrijven Wie weet, kwamen ze niet weer eens in elkaars buurt: als je vaart, gebeurt dat zo vaak . . .

„Je kunt anders gerust eens bij ons aan boord komen logeren,” bood Jelle aan. „Maar 't is wat behelpen dan”

Dat was minder, beweerde Schoofs, en àls-t-ie es kon, dan gráág

Nu stonden ze op het perron — nu kwam de trein binnen —

„Deze!”

Schoofs ontdekte een bijna-lege coupé — hij rukte het portier open, duwde z'n makker er in.

„Nog vijf minuten,” zei Jelle, met een blik op de stationsklok. Hij had het coupé-raampje neergelaten en leunde er uit, in gesprek met Schoofs.

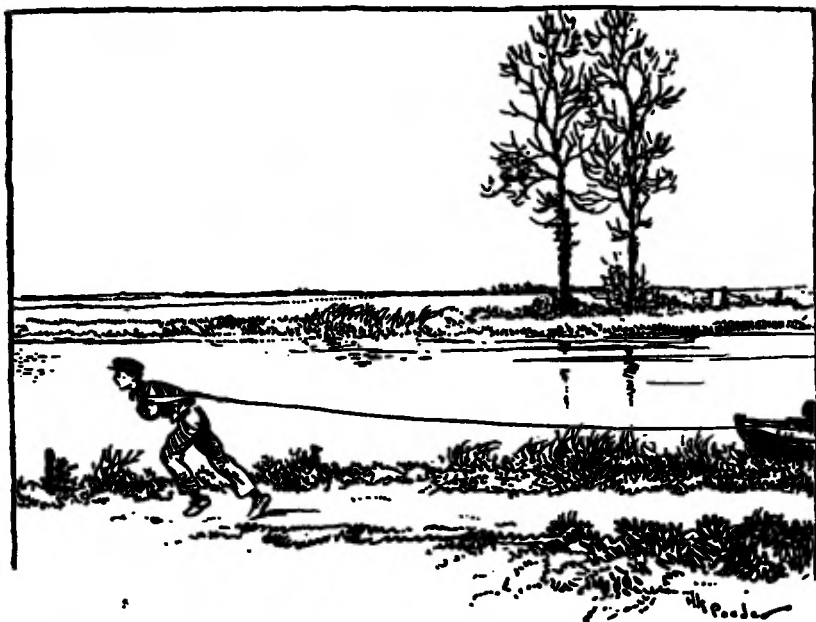
„Hier,” zei die. „'n Aardigheidje als herinnering. Dan begrijp je meteen, waarom ik Zaterdagavond zo lang weg bleef”

Jelle wilde het pakje — klein, vierkant — openmaken, maar Schoofs zei: „Doe dat straks maar — dan heb je de tijd.”

„Dank je wel, dan,” zei Jelle. „'k Ben er erg blij mee”

En dát was hij ook: het was voor hem het bewijs, dat er in de verhouding tussen Schoofs en hem sedert Rotterdam iets was veranderd, was verbeterd

Toen hij het pakje, terwijl de trein reed en Schoofs het station al wel uit was op weg naar de autobus, open deed, vond hij een zilveren horloge aan een zware, zilveren ketting Hij borg beide zorgvuldig weg, diép in z'n zak

Hij stapte stadig aan, terwijl achter hem het
water ruiste tegen de boeg van de oude schuit.

Snel gleed het landschap voorbij — de bossen en heuvels van noordoost-Utrecht. Maar Jelle zag ze niet. Hij had de ogen gesloten: „O Here, ik dank U, dat Gij mij hebt geholpen en bewaard — Laat mij ook verder getrouw mogen zijn, en sterk Gij mij daartoe door Uw genade.”

En nu was Jelle al weer dágen aan boord van de „Arbeid en Welvaart”.

Hij had de verhalen gehoord van Thale over de school in Linteloo — de mededelingen van vader over zijn werk-zoeken daar, toen de schuit lag ingevroren — wat moeder had gezegd over zijn gage, die zo prachtig had geholpen — wat Houwkien wist over de eerste reis naar het noorden weer, toen zij met vader in de zeel had gelopen

Zèlf had hij ook verteld: van de grote winkels, van de stations, van het werken op de „Thor”, van het ijsbreken

En 's avonds, met vader en moeder alléén, had hij verteld van Schoofs, alles Van 't begin tot aan het eind

En toen hij klaar was, had vader diep-ernstig gezegd: „De Here heeft je bewaard, jongen, in de verleiding. Hij heeft ons bidden wèl verhoord Laten we Hem daarvoor dan nu danken —”

Dat deden die drie mensen samen.

Voorovergebogen in de zeel ging Jelle Tjakkens langs het zanderige jaagpad — aan de sterke lijn trok hij de volgeladen turfpraam Hij stapte stadig aan, terwijl achter hem het water ruiste tegen de boeg van de oude schuit, die gelijkmatig snel voortgleed op het rechte kanaal

De oude schuit — maar niét de oude naam

En dankbaar dacht Jelle aan de nieuwe naam, die vader haar gegeven had; in heldere letters geschilderd vlàk boven het gangboord: „Bid en Volhard”.